

ANTE GLAVIČIĆ

JUGOKOMUNISTIČKE PRESUDE SENJANIMA NA INSCENIRANOM SUDSKOM PROCESU SENJ - RIJEKA 1948.-1949.

Ante Glavičić
Gradski muzej Senj
HR 53270 Senj

UDK:323.22/.28(497.5)
Stručni članak
Ur.: 1995-09-28

U članku autor iznosi svoj pogled na noviju povijest Senja i okolice za vrijeme II. svjetskog rata, talijanske i njemačke okupacije, bombardiranja Senja 1943. i oslobođenja Senja 1945. godine. On opisuje teške socijalne, ekonomske, a posebno političke prilike koje dovode do progona pojedinaca i grupa građana Senja i okolice prema kojima je režim bio nepravedan i nemilosrdan. Tako su mnogi nevini građani i hrvatski vojnici nepravedno pogubljeni, a mnogi osuđeni na zatvorske kazne. Na temelju postojeće dokumentacije opisan je čitav sudski proces (1949.) koji se vodio u Senju i na Rijeci protiv Jure Mandekića i "čitave njegove grupe", koja je krivo optužena i osuđena.

Ova moja sjećanja blijede i nestaju kao i oni kojima su ta vremena ostavila duboke ožiljke na srcu i duši. Istinska su, i živi sam im svjedok.

6. travnja 1941. talijansko-njemačke fašističke armije bez ikakve najave rata napale su i bez znatnijeg otpora do 17. travnja zauzele Jugoslaviju - umjetnu versajsku tvorevinu, tzv. državu SHS-a. Gotovo bez borbe talijanske jedinice 2. armije negdje 11./12. travnja prodiru preko Vinodola, dolaze do Senja i nadiru dalje prema jugu, prema Karlobagu, ili na sjeveroistok prema Lici i Kninu (13. travnja).¹ U pozadini Senja, na prostoru Alana, Krivoga puta i

¹ Ivo KOVAČIĆ, *Otok Rab u radničkom pokretu i NOB-i*, Rab 1941-1943, 148-152. 11. travnja 1941. talijanske postrojbe 2. armije 5. korpusa prelaze granicu na Rječini, bez borbe zaposjedaju područje Sušaka, a do 12. 04. područje Vinodola i u predvečerje 13. 04. zaposjedaju

Krmpota 11./12. travnja zaposjele su položaje jedinice 44. pješačkog puka Ličkog odreda vojske Kraljevine Jugoslavije.² Prema nacionalnom sastavu ovu vojnu postrojbu, dobro naoružanu ali nepripremljenu za rat, sačinjavali su pretežno Hrvati sa širega senjsko-otočko-brinjskog područja, vojnici kojima nije bilo u interesu ginuti za protuhrvatski režim, stoga 12./13. travnja odlažu oružje i vraćaju se svojim kućama.³

Nešto ranije, između 8. i 9. travnja, senjska Građanska zaštita,⁴ naoružani pripadnici HSS-e, u gradu razoružavaju preostale jedinice jugovojske i žandarmerije te preuzimaju upravu grada i tako dočekuju 10. travnja 1941., dan proglašenja očekivane Nezavisne Države Hrvatske. Oduševljenje građana i stanovnika okolice uskoro prekida talijanski okupator, koji nastoji uništiti svaku hrvatsku vlast i posebno snage Građanske zaštite i oružništva.⁵ Senj postaje okupirani grad a talijanski vojnici za svoj smještaj i druge potrebe slobodno zaposjedaju sve veće zgrade u Senju: Krajačeve magazine (na mjestu Policijske postaje Senj), Sokolanu, Lav (posjed Oliviera na Staroj cesti), biskupski vrt, pilanu i skladište Oliviera (prostor DIP-a), magazin Suzanu, Carske magazine, Ferajnu, Pučku školu (Magistrat), Olivierov vrt i kuću, nogometno igralište i još neke druge objekte na Staroj cesti, Kasarnu i skladišta J. Biondića, te tvrđavu Nehaj. Uskoro se čitav grad i dio bliže periferije našao okružen žicom i utvrđenim bunkerima,⁶ sve navodno zbog opasnosti koju su "ustraseniima"

Senj i okolice. 13. 04. stižu u zonu Knina. Dijelovi 5. korpusa zaposjeli su Senj, Žutu Lokvu, Gomirje i Vrbovsko, 17. 04. okupirani su otoci Rab i Pag.

² I. KOVAČIĆ, nav. dj., 148. i bilješka 6.

³ Sjećam se odlično toga dana. Bilo je to poslijepodne. Mi djeca iz Varoša bili smo na Staroj cesti. Najprije su prošle prema Lici neke motorizirane jedinice, a iza toga odozgo od Krivoga Puta (Klarićevca) niz "Jasenje" preko Lopice i Varoša spuštali su se u Senj, vojnici spomenutog 44. puka kraljevske vojske, pucajući u zrak od radosti što je tako brzo završio nesretni rat i propala Jugoslavija. Budući da nisu znali tko to i zašto puca, ususret im je uz Varoš krenula veća talijanska jedinica. Srećom sve se dobro završilo i nije došlo do sukoba.

⁴ HSS je jedina značajnija hrvatska politička stranka čiji predsjednik dr. Vlatko Maček osniva Hrvatsku seljačku, a malo kasnije tzv. Građansku zaštitu, koja je imala poluvojni karakter i bila naoružana. Zaštita je bila vrlo aktivna u Senju i značajna u razoružanju jugovojske te preuzimanju vlasti i uspostavi NDH.

⁵ Radule BUTOROVIĆ, *Sušak i Rijeka u NOB-i*, Rijeka, 1975, 51. Već u prvim danima okupacije naredbom prefekta Kvarnerske provincije, a na temelju ovlaštenja komandanta 2. armije, postavljeni su civilni komesari i njihovi zamjenici za pojedine kotareve, pa tako i dr. Gastone Machovich za Senj. Komesari izdaju proglase građanstvu i seljacima nalažući da se talijanskim vlastima treba predati sve oružje, utvrđuje se policijski sat, zamračivanja i drugo.

⁶ Da bi se ograničilo slobodno kretanje civila i nad njima imao nadzor, osobito noću, već krajem 1941. izvan gradskih zidina prema periferiji čitav je grad okružen žicom i bunkerima, koji su se nalazili na izlazima, odnosno ulazima u grad: Iznad Škvera (1.), u Lopici dio kuće Vj. Glavičića (2.), poviše kuća J. Vukelića u Lopici (3.), uvrh vrtova Varoša (4.), na mjestu današnje

predstavljale neznatne partizanske jedinice, koje su se nalazile u šumama Velebita, Plješivice, Kapele, dakle u udaljenom senjskom zaleđu.

U senjskoj okolici, točnije Alanu, Krivom Putu, Vratniku, Krasnu, Sv. Jurju, Jablancu i Karlobagu, nalaze se zbog održavanja javnog reda i mira, te osobne i imovinske zaštite građana manje hrvatske oružničke postaje NDH.⁷ Senj postaje sjedište velike župe Vinodol-Podgorje.⁸ Ustrojena je hrvatska županijska, kotarska i općinska uprava i neke postrojbe redarstva koje talijanski okupator ograničava u djelovanju, što izaziva odbojnost građana, koja se manifestira kod većine još većom odanošću Nezavisnoj Državi Hrvatskoj ili onih drugih koji odlaze u šume, u partizanske postrojbe sljedeći upute KPH i pružajući značajan oružani otpor okupatoru, koji sve više paktira sa četničkim odmetnicima, tim zakletim neprijateljima svega hrvatskoga.

Na prostoru Krmpota i Alana već krajem 1941. godine formiraju se manje partizanske oružane grupe i politička tijela koja se sa dosta uspjeha nose s okupatorom. Česte su partizanske zasjede i diverzije, te manji oružani okršaji.⁹

kuće M. Sukurice u Varošu (5.), poviše Čopićeva naselja uz put prema Francikovcu (6.), magazini J. Biondića - Armica (7.), iznad naselja Fortica (8.), južno od tvrđave Nehaj (9.) i iznad Crljenke - uz cestu poviše mora (10.). Širenjem partizanskog pokreta okupator pojačava mjere sigurnosti i kontrole. Slične mjere zaštite poduzete su gotovo na čitavom okupiranom području: na prijevoju Vratnik, mjestima Sv. Juraj, Jablanac, Krasno, Kozica uz cestu za Novi, Karlobagu i Baškim Oštarijama.

⁷ Hrvatske oružničke postaje više su vojnički ustrojene straže i u većini slučajeva sačinjavali su ih domaći ljudi iz mjesta bliže okolice. One su bile dio oružanih snaga NDH, a osnovane su u cilju održavanja javnog mira i reda te sigurnosti građana i uopće imovine. Oružničke postaje bile su naoružane uglavnom lakim naoružanjem. Istodobno talijanski okupator po sporazumu naoružava i štiti četničke odmetnike a u cilju njihove konfrontacije s partizanskim snagama, ali i postrojbama NDH. S vremenom su ove hrvatske oružničke postaje ojačane manjim jedinicama ustaša, domobrana ili legionara, pa su uspješnije izvršavale svoje dužnosti. Uz ostale, jedna oružnička postaja bila je na Vratniku, o njezinoj brojnosti, naoružanju, akcijama, sastavu od domaćih ljudi, mjesečnim isplatama i drugom svjedoči sačuvana dokumentacija, pohranjena u Gradskom muzeju Senj.

⁸ Zakonskom odlukom o administrativnoj podjeli NDH, od 10. lipnja 1941., poglavnik dr. Ante Pavelić podijelio je NDH na 22 velike župe, kao državne upravne oblasti s teritorijalnom upravom, na kotare i općine. Senj je postao sjedište Velike župe Vinodol - Podgorje. Župa je obuhvaćala teritorij od Kraljevice, Vinodola do Mandaline južno od Karlobaga, uključivši Krmpote, Krivi Put, Brinje, Žutu Lokvu, Krasno, te otok Pag. U Senju, sjedištu župe, bilo je središte ustaškog stožera, od 10. 04. 1941. do 9. 09. 1943. u samostanu sv. Franje, od 20. 09. do 20. 11. 1944. u konviktu Ožegovićanum, te zbog zračnih napada od 20. 09. 1944. do 10. 04. 1945. u šumarskom rasadniku.

⁹ U senjskom zaleđu izvršene su ove važnije partizanske akcije: 15. 08. 1941. spaljena je pilana u Vodicama, 18. 01. 1942. izvršen je napad i zauzeta oružnička postaja u pučkoj školi u selu Alan, 22. 06. 1942. napadnuta je i zauzeta žandarmerijska postaja u Krivom Putu, a 25. 06.

Sl. 1. Talijanski vojnici, pripadnici divizije "Murgia", polažu oružje i vraćaju se kući.
Snimio I. Stella na senjskoj obali 14. rujna 1943.

Oružana partizanska borba u senjskom zaleđu nema osobite široke narodne podrške niti sposobnih domaćih kadrova pa se na taj teren šalju posebne oružane grupe i politički delegati koji agitiraju za NOB i novu Jugoslaviju,¹⁰ ali oni

1942. napadnuta je talijanska kolona kod Vlaške peći, na cesti sjeverno od Kozice, kada je ubijeno osmero, a ranjeno isto toliko talijanskih vojnika. Te akcije izvode manje partizanske grupe s prostora Krmpota, Ledenica, Tuževca i Drežnice.

¹⁰ Nakon zauzeća Krivog Puta (22. 06. 1942.), partizani su izveli dosta nasilja i pljački, što je imalo negativne posljedice za daljnji razvoj NOP-a na krivoputskom području, tako da je CK KPH poslao na ovo područje delegata Josipa Đerđu, koji je za nastalo stanje uputio kritiku političkim organima, a posebno ukorio sekretara Tomu Stričića. Tim radnjama nisu stvorene prilike za razvoj NOB-a na senjskom području, dapače one su i teže nego ranije, o čemu svjedoče detalji iz *Izvyještaja KKKPH za kotar Senj* od 25. 02. 1944. Dakle, tek mjesec dana nakon što su Nijemci ovladali ovim teritorijem i time gotovo anulirali NOP na širem senjskom području, izvještaj je potpisao neki Albino, a skraćeno glasi: "U Senju većina stanovništva pasivno promatra događaje. Pred jedno osam dana ustaše su preuzele civilnu vlast. U policiji se nalazi većina starih policajaca, s narodom se postupa fino, dijeli se aprovizacija, Nijemci vrše pljačke pa ih narod prezire. U Krivom Putu stanje je daleko gore, narod Francikovca i Veljuna te gomjnih sela ne pokazuje sklonost prema NOP-u. Pomaže okupatoru svakom prilikom, što se najbolje vidi prilikom neprijateljskih akcija, kada istoga dočekuje kao svoju vojsku. U Senju su ponovno uspostavili svoju krivoputsku općinu. Ovih dana iz Krivog Puta otišlo je 50 muškaraca u neprijateljsku vojsku, a NOO-i su se posve rasпали. U selo Paveliče neki dan došli su partizani iz Tuževca (kotar Brinje), te odveli sve blago i druge stvari pa seljaci sada govore da su partizani

svojim nesmotrenim postupcima i nasiljem izazivaju revolt naroda, te osude samog CK KPH. Na području Župe, osobito u Senju i Podgorju, teške su gospodarske i socijalne prilike, to više jer je okolica nerodna i siromašna. U takvim nesređenim prilikama dočekan je kapitulacija fašističke Italije 8. rujna 1943.,¹¹ odnosno 14. rujna, kada je kapitulirao talijanski garnizon u Senju.

U tim danima u kratkom roku oslobođen je grad Senj, gotovo čitava Lika i Hrvatsko primorje. U Senj pristižu partizanske postrojbe koje formiraju politička tijela i tzv. "narodnu vlast". U Senju je zatečena velika količina oružja, hrane i druge vojne opreme. U senjskoj luci sve je više brodova, koji prevoze hranu, oružje i zbjegove s ranjenicima. Da bi se uništila ta ratna tehnika, njemački zrakoplovi 7. i 8. listopada 1943. bombardiraju Senj i neke manje luke i sidrišta partizanskih brodova. Senj je odjednom pretvoren u ruševinu, srećom nije bilo velikih ljudskih žrtava. Odmah po dolasku ustrojena je nova partizanska upravna i policijska vlast (OZN-a), koja sprovodi represiju, uhićen je veći broj nevinih građana, koji su maltretirani u Starome sudu,¹² neki su pušteni kućama, a drugi osuđeni na smrt i okrutno ubijeni u bespućima krmopetskog zaleđa.

19. siječnja 1944. od Rijeke i Brinja prema Novome i Senju prodiru jake njemačke i hrvatske legionarske postrojbe,¹³ koje potiskuju partizanske snage i time zaposjedaju šire područje Vinodola, Senja, Podgorja i zapadne Like. U Senju je ponovno ustrojena županijska i kotarska vlast. Prometne veze s Rijekom i Zagrebom otežane su. Senj postaje veoma značajno njemačko komunikacijsko i ratno uporište, zbog čega je kasnije izložen svakodnevnim napadima "savezničkog" i partizanskog zrakoplovstva, pa su razaranja grada sve veća, a s njima dolaze i nove ljudske žrtve. Svuda vlada nestašica hrane, socijalne i zdravstvene prilike su sve teže.

pljačkaši. Ilegalnu vezu sa Senjom nemamo. Ispod Izvještaja Drug. kom. pozdrav Albino." Isto *Izvještaj KKKPH* od 10. 11. 1943. govori o ranijim neuspjesima NOP-a na području Krivog Puta, zbog ranije izvršenih nasilja koja su počinili partizani (vidi Vladimir KNIFIĆ, *Kotarski komitet KPH Senj od osnivanja do početka godine 1944.*, Senjski zbornik, 7, 1979, 165).

¹¹ Sve talijanske vojne postrojbe službeno su kapitulirale 8. rujna 1943., osim divizije "Murgie" sastavljene od 10 do 12 tisuća vojnika, koja se zatekla u Senju, a čija komanda nije odmah prihvatila partizanske zahtjeve i potpunu kapitulaciju. Ipak 14. rujna poslije podne, nakon žestokih borbi i gubitaka komanda divizije Murgie pristala je na kapitulaciju i položila oružje, te se razoružana uputila prema Rijeci (Veljko KOVAČEVIĆ, *Kapitulacija talijanske vojske u Senju*, Senjski zbornik, 1, 1965, 153-158).

¹² Ante GLAVIČIĆ, *Žrtve partizanskog bezumlja i zločina iz Senja i okolice (III/1943.)*, Senjski zbornik, 21, 1994, 291-302.

¹³ Vladimir KNIFIĆ, nav. dj., 170, ali i drugi dokumenti koji svjedoče o povlačenju partizanske vojske iz Senja i čitavog senjskog zaleđa (oko 19. 1. 1944.).

Sl. 2. Pogled na Senj sa sjeverozapada. U prvom planu "Plava vila", zloglasni zatvor i mučilište hrvatskih rodoljuba iz Senja i šire okolice od 1945. do 1946. Snimljeno oko 1960.

U proljeće 1945. godine jedinice IV. armije NOV, 19. i 26. divizija, zauzimaju 10. travnja¹⁴ Senj i okolice te nastavljaju prodor prema Novome, Rijeci. U okolne šume Velebita i Kapele povlače se njemačko-hrvatske postrojbe i mnoštvo civila.¹⁵ U tom ratnom metežu i probojima iz okruženja

¹⁴ Anton GIRON, *Oslobođenje Senja i okolice 1945*, Senjski zbornik, 7, 1979, 249-250. Ovdje je potrebno istaknuti da je oslobođenje Senja bilo izvršeno 10. travnja, što nije odgovaralo ondašnjoj politici, jer da bi Senj taj dan slavio kao Dan proglašenja NDH. Zato je oslobođenje Senja slavljeno 9. travnja.

¹⁵ Njemačko-hrvatske postrojbe, koristeći noć od 8. na 9. travnja 1945., izvršile su neprimjetan proboj prema selu Klarićevac, gdje su napadnute partizanske straže prema Senju imale velike gubitke (A. GIRON, nav. dj., 249). Iza toga, u znak odmazde za neočekivani poraz, koji da su skrivali neki "domaći", partizani su uhitili grupu mještana iz Francikovca i Veljuna. Oni su, kao i zarobljeni njemački i hrvatski vojnici te civili uhićeni pri povlačenju, dakle grupa od oko 85 ljudi, okrutno pogubljeni uz seoski put koji vodi od Vratnika prema Francikovcu, na položaju "Redine" poviše Orlova gnijezda. Sve ubijene, a među njima i svoje najdraže, mještani su morali na kolima prevesti do stare lokve *Likarevac*, gdje su ih sahranili. Neke svoje najbliže mještani su kasnije krišom pokopali na mjesnom groblju u Krivom Putu. Iako su svi znali za *Likarevac*, ipak su nehi pohotni, videći samo dobru zaradu, oskrvnuli prostor odvozeći zemlju za senjske vrtove. Ni danas ovo mjesto nije dostojno obilježeno. Tu stoji običan drveni križ, a mještani i delegacije

Sl. 3. Mlin senjskog trgovca F. Olivieria (nacionaliziran 1945.) u kojemu je do uhićenja 3. siječnja 1949. radio Jure Mandekić. Snimio I. Stella 1948.

poginulo je ili nasilno ubijeno mnogo vojnika i civila. U Senju se nakon zauzeća (10. travnja) formiraju sva upravna i politička tijela nove komunističke vlasti, a uz njih i organi sigurnosti i zloglasne OZN-e, s odredima KNOJ-a.¹⁶ U Senju, Sv. Jurju, Krasnu i Podgorju uhićeno je mnogo nedužnih ljudi. Prema kratkom postupku prijekoga suda mnogi su zatočeni u tada zloglasnoj Plavoj vili (u Prvoj dragi). Dan za danom izricane su oslobađajuće, umjerene ili smrtne kazne, pa je mnogo domaćih ljudi i pripadnika hrvatskih te njemačkih postrojbi pogubljeni u bližoj okolici Senja, od Plave vile do Druge drage, uz cestu prema Sv. Jeleni,

iz Senja u određene prigode polože vijence cvijeća u znak sjećanja na poginule za slobodu Hrvatske. Ova bilješka je samo naznaka i poticaj za kompleksnija istraživanja ubijenih u to doba u škarima i vrletima Kapele i Velebita, kojih je daleko više.

¹⁶ KNOJ - Komanda narodne obrane Jugoslavije, to su specijalne granične postrojbe. Manja jedinica KNOJ-a bila je stacionirana u Senju, koji se tada držao pograničnom zonom, sa zadatkom "čišćenje" terena od zaostalih ustaško-domobranskih postrojbi, koje su se skrivale u šumama i gudurama, u ovome slučaju Velebita i Kapele. Ali zadatak KNOJ-a, odmah po oslobodenju Senja (od 10. 04. 1945.), bio je i da zajedno s pripadnicima zloglasne OZN-e likvidira sve one koji su, uglavnom nedužni, bili osuđeni prijekim partizanskim sudom. O njihovim zločinima svjedoče mnoga mjesta u bližoj i daljoj okolici grada Senja, a njih je podosta, stoga ostaje i dalje dužnost nadležnih organa grada Senja i Županije da za ova istraživanja osiguraju uvjete.

Sl. 4. Pilana Alan - Vodice, otprema piljene građe za Senj, snimljeno oko 1960.

Cupini, Sibinju i Kozici, te oko Senjske Drage, Krivog Puta, Francikovca, Bila i Podgorja.¹⁷ Veća grupa hrvatskih vojnika i civila u povlačenju, te domaćih ljudi iz Francikovca-Veljuna, okrutno je ubijena oko 10./11. travnja u škarima "Redine" poviše Orlova gnijezda. Nastradale su mještani po partizanskoj zapovjedi pokopali uz bunar-lokvu *Likarevac* kod Francikovca.

Svuda je zavladała nesigurnost. Po Senju i okolici sprovodi se rekvizicija i konfiskacija, a zatim nacionalizacija svih dobara osuđenih ali i onih koje je novo vrijeme i režim okarakterizirao "bandom", narodnim neprijateljima, buržoazijom i kapitalistima, a takvih gotovo da nikada i nije bilo u Senju, a najmanje u siromašnoj okolici. Veoma loše i nerazvijene prometnice, nikakva elektrifikacija i vodovod, uništena infrastruktura i industrija, osiromašenje i rekvizicija poljoprivrednih dobara i stoke, oskudica hrane i porušeni domovi te desetkovano pučanstvo, slika su užasa minuloga rata, ali i ustrojavanja novoga komunističkog režima. Veliku pomoć siromašnom i izgladnelom pučanstvu grada i sela pružala je međunarodna organizacija za prehranu.

¹⁷ Koliko je (1941.-1951.) ubijeno svih stanovnika Senja i njegove šire okolice na jednoj i drugoj strani, još se ne zna, istraživanja nisu završena. Procjenjujem da je poginulih ili ubijenih bilo najmanje 400.

Sl. 5. Na privezu u senjskoj luci brod "Jezero" čeka na utovar drvene građe. Snimio I. Stella 1954.

Državi su nakon rata bile potrebne devize, koje je dijelom namaknula od prodaje drvene građe. Stoga je u senjskom zaleđu, koje je obilovalo šumama crnogorice i bjelogorice, započela udarnička nemilosrdna sječa - hametice su sječene stoljetne šume, pa se drvena masa pilila u pilanama u Senju, Alan-Vodicama, Krasnu, Štirovači, Ledeniku, odakle se kamionima i kolima na zapregu dopremala do luka u Senju, Sv. Jurju, Stinici, Karlobagu, a zatim se brodovima razvozila uzduž Jadrana, ponajviše u susjednu Italiju. Od te šumske djelatnosti značajnu mogućnost zaposlenja imao je veći broj domaćeg pučanstva, ali najveće koristi od sječe šuma i prodaje drvene mase imala je Država i Beograd, gdje su se godinama slijevale devize od milijuna kubika posječenih i uništenih velebitskih i kapelskih šuma, s kojima su sječe Mlečana i Austrije neusporedive. Zbog posve zapuštenih cesta, velikih nameta poljoprivredi, favorizirane politike u interesu nove dominirajuće radničke klase, bez industrije i vodovoda, selo i senjska planina nazaduje te počinje nova etapa iseljavanja, emigracija starosjedilaca, koji sele u Senj, Rijeku i Zagreb i dalje širom zemlje ili ilegalno prelaze preko granice. Širom zemlje sprovodi se kampanja "obnove". Država favorizira nerazvijene i tzv. "ustaničke krajeve" naseljene Srbima. Senj i Podgorje, s Krivim Putom i Krasnom, nalaze se na periferiji svih državnih subvencija i kredita. Dapače, pristigli pomoć olako su

odbili naivni domaći političari uz moto da je korisnije to uložiti u druge bratske krajeve, jer da Senj nema adekvatne sirovine (duhana), pa su strojevi dopremljeni za nastavak rada tvornice duhana, vraćeni i s rive otpremljeni u Rovinj, gdje tvornica duhana danas uspješno radi. Uza sve te neprilike Senj i posebno Krivi Put pritiskalo je nasljeđe, epitet ustaškog kraja iz kojega je potjecao poglavnik dr. Ante Pavelić.

Kada je 31. 08. 1952. Tito posjetio Senj, s broda *Jadranka* okupljenom narodu, kao začuđen, postavio je pitanje: "Što vi radite u tome kamenu i ruševinama, što ne biste iselili u ravne srijemske - vojvođanske krajeve koji su nenaseljeni?" Narod je ostao šokiran, bio je to još jedan u nizu razloga za stagnaciju senjskoga kraja. Danas se s povijesne distance mora priznati da u Senju nije bilo kvalitetne, planske gospodarske politike, koju neuki ljudi na položajima nisu mogli shvatiti, te zalaganjem realizirati i ostaviti mladim naraštajima predispozicije za razvitak infrastrukture i senjskog gospodarstva. Sve te poteškoće povećavala je opća politička i vojna situacija Jugoslavije koja se odjednom našla nasuprot SSSR-u i čitavom Istočnom bloku, u sredini konfrontacije između Istoka i Zapada.

U senjskim zabačenim krajevima (ali i širom zemlje) nakon rata nalaze se u zbjegovima ili sakriveni kod prijatelja ili obitelji, pojedinci ili manje oružane grupe, uglavnom domaćih ljudi, bivših domobrana i ustaša, legionara koji su se bojali predati partizanskoj vlasti, jer su od početka tretirani narodnim neprijateljima i nazivani "križari", koje su iz zasjeda i preko odanih doušnika bez milosti ubijali pripadnici OZN-e i KNOJ-a. U Senju i okolici gotovo da nije bilo obitelji koja tijekom ili poslije rata i "oslobođenja" od 1945. do 1950. nije izgubila bar jednoga ili više članova obitelji ili roda, ili su njihovi bili sudionici "križnoga puta", stradalnici Bleiburga ili su ispaštali u logorima širom Hrvatske i dalje. Kružila je "parola" o frankovačkom ustaškom gradu, Senju, rodnome kraju Ante Pavelića i drugih istaknutih neprijatelja nove Jugoslavije. Sve su to bili razlozi koji su duboko vrijeđali Senjane, ali i poticali neke odlučnije da imaju pravo drugačije razmišljati, no nisu računali na silu i grubi mogući obračun sistema. Sve je to bilo kobno za demografsku sliku ovoga dijela Hrvatskog primorja. Svi takvi odnosi prema Senjanima i stanovnicima okolice izazivali su pritajenu odbojnost, pasivnost i otpor. Narod je shvatio da treba ostati pametan i da ne smije dopustiti provociranje. Ali kada se sve to sagleda, a s obzirom na vojne i političke prilike te radiopropagandu, bilo je dovoljno da se neki odlučniji opredijele za neku vrstu pobune.

Ako je vjerovati insinujama u *Presudi*, koja se razmatra u nastavku priloga, u Senju se pojavila jedna takva (oružana) grupa, čije je članove OZN-a

nazvala "križarima". Među "one" koji su odlučnije nastupali i odlučili da se trebaju organizirati i čekati dan "X", koji je stalno lebdio u zraku i s kojim su se mnogi domoljubi zanosili, bila je i grupa Jure Mandekića, koja je krajem prosinca 1948. provaljena, uhićena i zatvorena u zatvoru UDB-e, koja se tada nalazila u kući Oršanića pokraj Doma sestara franjevki - Biskupije, na Staroj cesti sa sjeverne strane Carskih magazina. Uhićeni su podvrgnuti krutom istražnom postupku, iscrpljujućim mukama koje je teško opisati, a nakon prve etape provjeravanja otpremljeni su u novi, još gori zatvor, u Rijeku, u zloglasnu *Via Roma*, odakle se, kako je narod govorio, "ne ide lako doma".

Prema sačuvanoj optužnici i presudi, koje su uručene osuđenima ili njihovim obiteljima,¹⁸ iznosim tijek procesa od uhićenja i istrage do izricanja presude i osuda na smrt ili robiju.¹⁹ Tijek procesa popratio sam vlastitim komentarima. Ne navodim (toga nema ni u sačuvanim presudama) imena "isljednika"-egzekutora, onih koji su tada vedrili i oblačili Senjom, kao i onih koji su im pomagali, jer mislim da ne zavređuju spomen.

Prema dokumentaciji svih uhićenih i osuđenih bilo je 10, odnosno 8 muškaraca, koji su drugačije tretirani i kažnjeni, najstrože i vrlo strogo, te dvije žene, manje "krive", blaže kažnjene. Mnoge stvari koje se navode u *Presudi* tada su tako tretirane, a pojedinci ulizice, da bi stekli veće privilegije, stvari su

¹⁸ Vjerodostojna kopija Optužnice koju je donijelo Okružno javno tužilaštvo Rijeka, odjeljenje bezbjednosti B 42/49, upućeno Okružnom sudu Rijeka, urudžbirano: Narodna Republika Hrvatska, Okružni sud Rijeka, primljeno 6. aprila 1949., broj nečitak, gore okrugli znak i K-30/49, ukupno 18 gusto strojopisom pisanih stranica (Pismohrana Gradskog muzeja Senj, grupa Jure Mandekića). Sav ostali dokazni materijal, tijekom saslušanja u Senju i Rijeci (*Via Roma*), koji je vjerojatno opširan, nismo koristili. Njega tek treba u Rijeci pronaći i pregledati. Vjerojatno on ništa bitno neće pridonijeti osvjetljavanju ovog slučaja. Ovdje se nameće pitanje gdje je mjesto na kojem je okrutno i tajno pogubljen Jure Mandekić, ali ne samo on već i mnogi drugi hrvatski rodoljubi (od 1945. do 1950.). Prema spoznajama Tome Mandekića, Jurina brata, godine 1953. pričao mu je neki Šikić, vozač UDB-e u Rijeci, da je on često jutrom vozio u furgonu osuđenike iz zatvora *Via Roma*, gore poviše Kozale do Streljane, gdje su osuđeni redom strijeljani i uglavnom tamo negdje zakopani. Neke ubijene navodno je Šikić dovezio natrag do zatvora *Via Rome*, kamo su dalje odvezeni i pokopani, ne zna se. Prema tome, negdje oko 30. travnja 1949. Jure je izjutra doveden do stratišta i strijeljan. Grob mu se za sada ne može utvrditi - jer ih je na stotine pogubljeno i pokopano na zloglasnoj Streljeni, ili tko zna gdje drugdje.

¹⁹ Što se sve događalo u to doba, kako su se članovi ove grupe sastali i organizirali, napose o uhićenju i istražnom postupku u Rijeci, valjalo bi detaljno istražiti. Razgovori sa sudionicima o tome, premda smo znali nešto, nisu se mogli voditi do 1990. Danas su pokojni Jure Mandekić, strijeljan oko 30. 04. 1949., Ladislav Vukelić, umro 1963. i Nikola Barbijani, umro 1990. Sve imenovane u optužnici dobro poznajem. Posebno sam prijateljevao s Nikolom Barbijanijem, koji je sa mnom od 1963. do 1989. nesebično radio na osnutku i razvitku Gradskog muzeja i obnovi tvrđave Nehaj. Vjerujem da će mi ostali pomoći da detaljno rasvijetlimo tijek procesa koji je, na žalost, odnio jedan mladi život, a kod drugih ostavio duboke ožiljke u životu.

uveličavali, pod parolom općih interesa i "u ime naroda i Partije". Uz političke razloge, jedan od motiva djelovanja grupe Jure Mandekića bili su i obiteljski razlozi, jer su nekima od partizana stradali roditelji ili bliži rođaci. Npr. Nikola, brat Jure Mandekića, osuđen je 1946. na robiju, drugi brat Tomislav (Toce), hrvatski vojnik, prošao je križni put, a sestra Zora je isključena iz gimnazije. Vladimira, oca Nikole Barbijanija, ubili su partizani negdje oko Vrhovina 1945., a brat Dome poginuo je godine 1942. na Azovskom moru. Milana, oca Dragana Biondića, ubili su partizani u bespućima Krmpota 1943. Vlade ("Lola"), brat Petra Glavičića, poginuo je kao hrvatski legionar u borbi s partizanima u Istri godine 1944.

Iz optužnice navodim najkarakterističnije dijelove ili ju ukratko prepričavam.

Uhićenja su uslijedila nakon jedne skojevske provokacije u katedrali sv. Marije, na polnočki 24. 12. 1948. Prvi je uhićen Nikola Barbiani, a nakon Nove godine i ostali, i to ne odjednom već postupno da se uhićenima ne bi pridavalo veće političko značenje. Optužnica i obrazloženja napisani su strojopisom te kao kopije uručene osuđenima ili članovima njihovih obitelji kod kojih su i sačuvane.

Na početku optužnice stoji: Okružno javno tužilaštvo Rijeka, odjeljenje bezbjednosti B. 42/49 Rijeka od 4. 04. 1949. godine - proslijeđeno Okružnom sudu u Rijeci, koji je zaprimio predmet 6. 04. 1949., a u krivičnom postupku protiv Jure Mandekića i družine zbog krivičnih djela počinjenih protiv naroda i države. Nakon završne rasprave (od uhićenja i istrage od 30. prosinca 1948. do 6. travnja 1949. godine) podnosi Okružnom sudu na Rijeci sljedeću

O p t u ž n i c u

1. *MANDEKIĆ JURE* sin pok. Tome i majke Matije Starčević, rođen 1. januara 1922. godine u selu Prizna, kotar Senj, okrug Ogulin, po zanimanju mlinarski pomoćnik, neoženjen, pismen, svršio IV razreda osnovne škole i mlinarski zanat, Hrvat, državljanin FNRJ, sudski nekažnjavan, od nepokretne imovine ne posjeduje ništa, u istražnom zatvoru od 3. januara 1949. godine.

2. *VUKELIĆ LADISLAV*, sin Augusta i majke Francike Filipović, rođen 15. januara 1921. godine u Senju, okrug Ogulin, po zanimanju radnik, neoženjen, pismen, svršio IV razreda osnovne škole i VI razreda gimnazije, Hrvat, državljanin FNRJ, sudski nekažnjavan, od nepokretne imovine ne posjeduje ništa, u istražnom zatvoru od 3. januara 1949. godine.

3. *BARBIANI NIKOLA*. sin pok. Vlade i majke Ruže Krmpotić, rođen 6. decembra 1926. godine u Senju, kotar Senj, okrug Ogulin, po zanimanju pekarski pomoćnik, neoženjen, pismen, svršio IV razreda osnovne škole, Hrvat, državljanin FNRJ, sudski nekažnjavan, u istražnom zatvoru od 30. decembra 1948. godine.

Sl. 6. Jure Mandekić, optužen kao vođa "križara" iz Senja, zbog čega je strijeljan oko 30. 04. 1949.

4. *GRŽANIĆ MILAN*, sin Virga i majke Marije Pavlović, rođen 14. augusta 1931. godine u Karlovcu, po zanimanju đak VII. razreda gimnazije, neoženjen, pismen, sudski nekažnjavan, nepokretne imovine ne posjeduje, u istražnom zatvoru od 3. januara 1949. godine.

5. *BIONDIĆ DRAGAN*, "Elmo", sin pok. Milana i majke Danice Rukavina, rođen 7. novembra 1931. godine u Senju, kotar Senj, okrug Ogulin, po zanimanju strojobravarSKI naučnik, neoženjen, pismen, svršio IV razreda osnovne škole, sudski nekažnjavan, nepokretne imovine ne posjeduje, u istražnom zatvoru od 4. januara 1949. godine

6. *ZRINSKI ANTUN*, sin pok. Mate i majke Marije Papić, rođen 13. juna 1925. godine u Senju, kotar Senj, okrug Ogulin, po zanimanju radnik, neoženjen, pismen - samouk, sudski nekažnjavan, nepokretne imovine ne posjeduje, u istražnom zatvoru od 11. januara 1949. godine.

7. *GLAVIČIĆ PETAR*, sin Petra i majke Ružice Tomljanović, rođen 26. septembra 1925. godine u Senju, kotar Senj, okrug Ogulin, po zanimanju stolarski pomoćnik, neoženjen, pismen, svršio IV razreda osnovne škole i stolarski zanat, Hrvat, državljanin FNRJ, sudski nekažnjavan, nepokretne imovine ne posjeduje, u istražnom zatvoru od 3. januara 1949. godine.

Sl. 7. Ladislav Vukelić, zbog "dokazane krivnje" najprije osuđen na smrt strijeljanjem, a zatim pomilovan i osuđen na 20 godina robije. Umro je godine 1963.

8. *SMEJANA ANIUN*, sin Josipa i majke Viktorije Veselij, rođen 7. oktobra 1932. godine u Senju, kotar Senj, okrug Ogulin, po zanimanju đak IV. razreda gimnazije, neoženjen, pismen, Hrvat, državljanin FNRJ, sudski nekažnjavan, nepokretne imovine ne posjeduje, u istražnom zatvoru od 4. februara 1949. godine.

9. *BILOVIĆ HELA*, kći Grge i Ružice Tomljanović, rođena 31. jula 1930. godine u Senju, kotar Senj, po zanimanju đak VII. razreda gimnazije, neudata, Hrvatica, državljanica FNRJ, nastanjena u Senju, ulica Vlatkovićeva 122, u istražnom zatvoru od 9. februara 1949. godine.

10. *MUDROVČIĆ MARIJANKA*, "Seka", kći pok. Tadije i Lucije Tomaić, rođena 25. marta 1931. godine u Senju, kotar Senj, po zanimanju đak VII. razreda gimnazije, neudata, Hrvatica, državljanica FNRJ, sudski nekažnjavana, nastanjena u Senju, ulica Velika placa, u istražnom zatvoru od 9. februara 1949. godine.

Optužuju se:

I. *Mandekić Jure, Vukelić Ladislav, Barbiani Nikola, Gržanić Milan, Biondić Dragan, Zrinski Antun i Glavičić Petar:*

što su se početkom godine 1948. u Senju pod rukovodstvom opt. Mandekić Jure udružili u grupu sa određenim planom, da prikupljanjem oružja, vršenjem terorističkih djela, protunarodnom propagandom i sabotazama ugroze putem nasilja postojeće državno uređenje u FNRJ, - pak su u tom cilju posebice:

Sl. 8. Nikola Barbiani je prvi uhićeni iz grupe. Najprije je osuđen na smrt strijeljanjem, a zatim pomilovan i osuđen na 20 godina robije. Umro je godine 1990.

1. preuzeli zadatak da prikupljaju oružje sa svrhom da bude upotrebjeno u miru protiv oficira UDB-e, organa naših narodnih vlasti, Komunisti i Skojevaca, kao i u slučaju da članovi grupe uhvate vezu s odmetnicima "Križarima", a za slučaj rata da se ne odazovu pozivu Jugosl. Armije, već da se odmetnu u šumu i bore na strani neprijatelja;

2. uspjeli su u tu svrhu prikupiti slijedeće oružje i municiju: 5 vojničkih pušaka, 1 vojnički karabin, 7 bomba, 3 pištolja, 8 noževa, jednu drvenu batinu, 211 komada metaka za vojničke puške, 7 za karabin i 10 za pištolj, te 28 kapisla za dinamit;

3. vršili noćne upade u zgradu gimnazije u Senju nakon što je prethodno član grupe opt. Biondić napravio lažne ključeve, prigodom kojih upada su po prostorijama gimnazije razasuli protunarodne letke i parole sa sadržajem: ŽAP, Živio HUP, Dolje diktator Tito, Dolje krvnici hrvatskog naroda-Srbi, Srbe treba poklati - i slično, te dva puta prekinuli u gimnaziji električni vod tako da je gimnazija ostala bez električnog svjetla;

4. izvršili tvorni napad na skojevca B. I. kojega je član grupe opt. Barbiani dneva 24. XII. 48. javno ispremlatio nanijevši mu lakše tjelesne ozljede;²⁰

²⁰ Skojevac je na polnočki vrijeđao vjernike i Crkvu pa ga je netko morao odstraniti.

5. vršili trovanja svinja i krađe kokoši vlasnosti javnih ustanova i predstavnika narodnih vlasti, pak su tako otrovali jednu svinju vlasnosti M. F. Šefa Nar. Milicije u Senju i dvije svinje vlasnosti Dačkog Doma u Senju, te ukrali četiri kokoši vlasnosti M. F.;

6. utjecali na đake gimnazije u Senju da ne idu na Omladinsku prugu i radne akcije, proslave i manifestacije, odvrćali ih od učenja jer da je nastava u našim gimnazijama iskrivljena i kao takova da neće biti priznata kada dođe do izmjene državnog uređenja;

7. preuzeli zadatak, da nakon što opt. Barbiani, koji je koncem decembra 1948. bio u zatvoru, iziđe na slobodu, - izvrše novi noćni napad u gimnaziju, oduzmu pišaću mašinu, unište sliku maršala Tita i radio aparat, uklone postojeće parole i napišu druge antikomunističke;

8. preuzeli zadatak vršiti međunarodnu propagandu da će brzo doći do rata između Amerike i demokratskih zemalja, u kojem će pobijedit Amerika, nakon čega da će u Hrvatskoj doći na vlast Pavelić s ustašama, - te nagovarati narod da za slučaj rata ne ide u Jug. Armiju nego u križare;

9. preuzeli zadatak izvršiti tvorni napad na direktora gimnazije Djelmiš Barbaru i prof. Škorić Vukosavu, radi toga što su bile članice Komunističke partije, za koji napad je opt. Gržanić pripremio nož.²¹

Dakle što su organizirali i bili pripadnici oružane bande, koja je prema planu imala da poduzme niz radnja koja idu za tim da se silom obori postojeće državno uređenje FNRJ,

pak su time počinili krivič. djela iz čl. 3 tač. 1, 7, 8. Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjiva u smislu čl. 4 istog Zakona posebnom primjenom propisa čl. 27 O.K.Z.-a.

II. Smetana Antun:

1. što se je povezavši se početkom god. 1948. s opt. Mandekićem i Vukelićem i znajući da njima i njihovoj grupi treba oružje za odmetništvo u "križare", pribavio im na njihov zahtjev i izručio: jednu bombu, 15 komada kapisla za dinamit i 16 naboja za vojničku pušku;

2. u decembru 1948. na nagovor opt. Vukelić Ladislava prekinuo svjetlo u gimnaziji, u dva navrata odvrnuo električnu sijalicu u svojem razredu, tako da na večer nije moglo biti obuke.

Dakle što je pomagao oružanu bandu sa fašističkim ciljevima u njenom radu koji je imao za cilj da se nasilnim putem obori postojeće državno uređenje u FNRJ,

pak je time počinio djelo saučesništva u krivič. djelima iz čl. 3 tač. 1, 7, 8. Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjivo u smislu čl. 4 istog Zakona primjenom čl. 24/II O.K.Z.-a.

²¹ Imenovane su poslone u Senj da u gimnaziji zavedu red. U tom poslu zdušno su im pomagali neki "učenici kordunaši", a četničke karakteristike njihovih roditelja su prešućivane. Sreća je za neke učenike senjske gimnazije bila što su imenovane otišle iz Senja, a na mjesto direktora došao je prof. Drago Grđinić, i što su tada većinu profesora činili Senjani, koji su znali zaštititi svoje učenike.

III. *Bilović Hela i Mudrovčić Marijanka:*

Što su znajući da opt. Mandekić Jure i njegova grupa priprema oružje radi vršenja terorističkih djela i da izvrši protunarodnu propagandu bacanjem antikomunističkih letaka i parola u senjskoj gimnaziji, - suglasile se s radom ove grupe i propustile to prijaviti nadležnim vlastima.

Dakle što su znale za pripremu i za izvršenje krivič. djela kojima je bio cilj da se nasilnim putem obori postojeće državno uređenje FNRJ, a o tome nijesu izvjestile državne organe, pak su time počinile krivično djelo iz čl. 8 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjivo u smislu istog propisa.

Tužilac predlaže da se utvrdi i održi rasprava, da se o raspravi izvijeste oštećene stranke (M. F. i Uprava Đačkog doma) i da se optuženici proglase krivim za djela za koja se optužuju, da budu kažnjeni i da nadoknade štetu oštećenima.

Slijedi obrazloženje. Pod ovim naslovom tužilac ponajviše optužuje Mandekića, a kasnije i Vukelića kao glavne aktere ove oružane grupe, navodeći najbezazlenije stvari koje su katkada u suprotnosti iskaza. Zatim navodi i ostale koji su bili u grupi i svi djelovali protiv napretka i društvenog uređenja kao okorjeli fašisti, pa predlaže da se prema optuženima upotrijebe naročito stroge mjere i da se kazne kako su to zaslužili.

Na kraju je, uz parole *Smrt fašizmu i Sloboda narodu*, pečat Okružnog javnog tužilaštva u Rijeci i potpis Javnog tužitelja Veljka Vučinića.

Temeljem optužnice i obrazloženja Okružni sud u Rijeci, sudac dr. Benjamin Maurović, predsjedavajući, i suci porotnici Vittorio Marot i Modesto Meštrovčić, Karmen Dekanić, zapisničar, a protiv Jure Mandekića i drugih, te branitelja optuženih (dr. Ive Orlić, dr. Leon Vio, Frane Pedalin, dr. Dinko Vitezić, dr. Julije Košak, dr. Janko Sušanji i dr. Milenko Vaić, koji su tražili dijelom blagu kaznu, a dijelom oslobađajuću), donio je presudu u kojoj se po redoslijedu od 1 do 10 ponovno navode generalije optuženih i krivična "djela" koja su počinili i zbog kojih se osuđuju:

1. Opt. Mandekić Jure na kaznu smrti strijeljanjem,²² kao i na kaznu konfiskacije čitave imovine, te na kaznu trajnog gubitka građanskih prava;

²² Iz *Via Rome* deku, a s njome i skriveni u ušitku (rubu) oproštajnu pjesmu Jure Mandekića, preuzela je i donijela kući Vera, žena njegova brata Ive. Poznato je da se s Jurom u samici, isto osuđen za strijeljanje, nalazio Niko Barbiani, koji tada nije znao da je pomilovan, te je ostavljen u samici. Njemu se činilo da je Jure odveden iz *Via Rome*. Nije znao kuda i da je strijeljan na zloglasnoj riječkoj Streljani, kako to svjedoči Tome, brat Jure Mandekića. Prema navodu Margite Barbiani Gjurišić (Seke), sestre Nikine, uz Juru na smrt strijeljanjem bili su osuđeni Ladislav Vukelić i Nikola Barbiani, ali su u zadnji čas pomilovani i osuđeni na robiju.

2. Opt. Vukelić Ladislav na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju 20 (dvadeset) godina, kao i na kaznu gubitka biračkog prava u trajanju od 5 (pet) godina.

U kaznu mu se ima uračunati izdržani pritvor i istražni zatvor od 3. I. 1949. do pravomoćnosti presude.²³

3. Opt. Barbiani Nikola na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od 20 (dvadeset) godina, kao i na kaznu gubitka biračkog prava u trajanju od 5 (pet) godina.

U kaznu mu se ima uračunati izdržani pritvor i istražni zatvor od 28. XII. 1948. do pravomoćnosti presude.

4. Opt. Gržanić Milan na kaznu lišenja slobode i prisilnim radom u trajanju od 3 (tri) godine, kao i na kaznu gubitka biračkog prava u trajanju od 2 (dvije) godine.

U kaznu mu se ima uračunati izdržani pritvor i istražni zatvor od 3. I. 1949. do pravomoćnosti presude.

5. Opt. Biondić Dragan na kaznu lišenja (slobode) s prisilnim radom u trajanju od 3 (tri) godine, kao i na kaznu gubitka biračkog prava u trajanju od 2 (dvije) godine.

U kaznu mu se ima uračunati izdržani pritvor i istražni zatvor od 4. I. 1949. do pravomoćnosti presude.

6. Opt. Zrinski Antun na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od 2 (dvije) godine, kao i na kaznu gubitka biračkog prava u trajanju od 1 (jedne) godine.

U kaznu mu se ima uračunati izdržani pritvor i istražni zatvor od 11. I. 1949. do pravomoćnosti presude.

7. Opt. Glavičić Petar na kaznu lišenja slobode sa prisilnim radom u trajanju od 3 (tri) godine, kao i na kaznu gubitka biračkog prava u trajanju od 1 (jedne) godine.

U kaznu mu se uračunava izdržani pritvor i istražni zatvor od 3. I. 1949. do pravomoćnosti presude.

8. Opt. Smetana Antun na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od 1 (jedne) godine, u koju mu se kaznu ima uračunati izdržani pritvor i istražni zatvor od 4. II. 1949. do pravomoćnosti presude.

9. Opt. Bilović Helena na kaznu popravnog rada u trajanju od 1 (jedne) godine, u koju joj se kaznu ima uračunati izdržani pritvor i istražni zatvor od 9. II. do 21. IV. 1949. godine, tako da joj se za jedan dan pritvora i istražnog zatvora računa 3 dana popravnog rada.

10. Opt. Mudrovčić Marijanka na kaznu popravnog rada u trajanju od 1 (jedne) godine, u koju joj se kaznu ima uračunati izdržani pritvor i istražni zatvor od 9. II. do

²³ Ladislav Vukelić zatvorsku kaznu izdržavao je u Rijeci i zatim Lepoglavi. On je zbog bolesti, teških ozljeda i prisilnog rada pušten nešto ranije s robije. Došao je kući, ali posla nije bilo za njega, pa je morao zarađivati kruh na razne načine, radeći gotovo besplatno. Kako je imao smisla za umjetnost, izrađivao je slike po narudžbi, uglavnom su to bili senjski motivi, najčešće luka s brodovima, osebujni senjski trgovi i ulice, slike Senja prije Drugog svjetskog rata. Boje su Ladove žarke, plamene, simbolika ognja i borbe. Lado je s dosta smisla slikao i pravio karikature starih Senjana, obalnih radnika, tzv. "fakina", pa i slike gotovo omalovažavanih Senjana, poput Živka, Mišine, Pinkeve, Vuksana, Šome Boema i drugih dragih sugrađana iz onih nam dalekih i zlosretnih vremena. Lado je imao želju završiti maturu a zatim se upisati na Likovnu akademiju u Zagrebu, ali na žalost podmukla bolest bila je brža. Jednog jutra reče mi Niko: "Umro je Lado." Bilo je to dana 15. 10. 1963.

21. IV. 1949. godine tako da joj se za jedan dan pritvora ili istražnog zatvora računa 3 dana popravnog rada.

Nadalje se svi optuženi osuđuju da solidarno nadoknade nanесenu štetu M. F. u iznosu od 18.700.- dinara i Srednjoškolskom đачkom domu u Senju iznos od 6.100.- dinara.

Svi se optuženi oslobađaju od dužnosti naknade troškova krivičnog postupka.

Na kraju se navode razlozi, opširno ukalupljeno obrazloženje koje se temelji na iznesenim optužbama i nema novih dokaza, dapače ima kontradiktornosti i uopćavanja, izmišlja se neprijatelj i navode neki problematični svjedoci bez generalija, "kako navedeni potječu iz sredine koja je od uvijek bila poznata kao kolijevka frankovštine i kasnije ustaštva..." Na kraju se navodi mišljenje suda da su dosuđene kazne primjerene. Time završava presuda koju 21. 04. 1949. potpisuju Karmen Dekanić, zapisničar, i dr. Benjamin Maurović, Predsjednik vijeća.

I još na kraju je napomena: "Stranke imaju pravo žalbe u roku od 8 dana od objavljivanja gornje presude."

Nakon isteka žalbe 30. travnja 1949. godine (na dan pogibije hrvatskih mučenika Petra Zrinskog i Krste Frankopana 1671. u Bečkom Novom Mjestu) vjerojatno je strijeljan Jure Mandekić na Streljani poviše Kozale u okolici Rijeke.

U tim neizvjesnim danima čekajući izvršenje presude, Jure je posve spokojan i odlučan da u trenu tuge i nadahnuća, ispunjen rodoljubljem i vjerom otaca, a s prizivom na dragu majku ispjeva pjesmu u osam kitica. Znajući da će stražari izvršiti pretres njegovih osobnih stvari, koje će se kasnije predati njegovoj rodbini, Jure je napisanu pjesmu na škrtom papiriću ugurao u rub deke, koju mu je u zatvor donijela Vera, supruga brata Ive. Kada je Jure odveden na stratište njegova obitelj pruzela je stvari. Nekako instiktivno napipali su ceduljicu na kojoj je bila ispisana pjesma koju smo dobili i u prijepisu je izvorno prvi put objavljujemo. Pjesma nije imala naslova, pa sam bio slobodan nazvati je *Majci*.

Majci

I.

Cio moj vijek života
bio je patnja i bol
i ovaj svijet za mene
bio je suza "dol"

II.

Sa koliko žrtve i ljubavi
Ti si me majko gojila
kad treba da Ti ljubav vratim
sudbina nas je razdvojila

III.

Na smrt me majko osudiše
iako nisam kriv
ja slutit nisam mogo
da je krivnja biti živ.

IV.

Bio sam predmet mržnje
optužbi, laži, kleveta
zato Ti draga majko
ja pođoh sa ovog svijeta.

V.

Ne plači mila majko
ne žali svoga sina
jer to je ljudska zloba
a ne moja sudbina

VI.

Ti budi hrabra majko
ne kuni sudbinu svoju
već moli dragoga Boga
da primi dušu moju.

VII.

Sinut će žarko sunce
nestat će oblaka tmine
sinut će zlatna sloboda
za koju Tvoj sinak gine.

VIII.

Ti moja draga majko
za grob neš znat moj
gdje vidiš palog Hrvata
tu je i sinak Tvoj.

Jure Mandekić bio je jedan u nizu hrabrih i dostojnih imena grada iz kojega su potekli, a koji su dali svoj život za slobodu Hrvatske. Vojno-redarstvenim akcijama Bljesak i Oluja 1995. ostvaren je san Jure, Lada, Nike i njihovih živih prijatelja, svjedoka jedne od tisuća nepravdi, koja je danas ispravljena.

JUGOKOMUNISTISCHE GERICHTLICHE URTEILE GEGEN DIE SENJER IN
EINEM INSZENIERTEN GERICHTVERFAHREN
(Senj - Rijeka 1948 -1949)

Z u s a m m e n f a s s u n g

In diesem Beitrag gibt der Autor zum erstenmal für unsere Öffentlichkeit eine neue, zeitgemäße Ansicht über die neuere Geschichte von Senj und seiner Umgebung zur Zeit des zweiten Weltkriegs, der italienischen und deutschen Okkupation, Bombardierung 1943 und Befreiung dieser Stadt 1945. Er schildert schwere soziale und politische Umstände, die zur Verfolgung Einzelner und Gruppen der Bürger von Senj und seiner Umgebung führte. Das ungerechte Regime hat viele unschuldigen Bürger umgebracht, und manche in den Haft gesetzt.

Aufgrund der bestehenden Dokumentation beschreibt der Autor das ganze Gerichtsverfahren in Rijeka und Senj im Jahr 1949, und die Untersuchung gegen Jure Mandekić und seine Gruppe, die beschuldigt und verurteilt wurde, obwohl sie ganz unschuldig war.